

Ryś, Jan

Ogólnopolskie Spotkanie Historyków Wychowania, Kraków 6 grudnia 1994

Rozprawy z Dziejów Oświaty 37, 205-208

1996

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ogólnopolskie Spotkanie Historyków Wychowania Kraków 6 grudnia 1994

Spotkanie miało miejsce w auli Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Zorganizowane zostało przez Zespół Historii Wychowania Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, Komitet Nauk Pedagogicznych PAN Oddział w Krakowie i Katedrę Historii Oświaty i Wychowania WSP w Krakowie. Celem merytorycznym spotkania była dyskusja nad aktualnym stanem i perspektywami rozwoju historii wychowania w Polsce, a także omówienie przygotowań do mającej się odbyć w Krakowie w 1996 r. osiemnastej konferencji International Standing Conference for the History of Education (ISCHE). Spotkanie było też okazją do uczczenia sześćdziesiątych urodzin, jubileuszu 40-lecia pracy zawodowej i 35-lecia pracy naukowej prof. dr. hab. Zygmunta Ruty. Rzadko się zdarza, aby w jednym miejscu i w tym samym czasie zgromadziło się tak liczne i tak doborowe przedstawicielstwo historyków polskiej oświaty. Ta nadzwyczajna frekwencja podyktowana była w dużej mierze chęcią złożenia przez polskie środowisko naukowe, wyrazów uznania na ręce dostojnego jubilata, który od lat zaliczany jest do ścisłej elity badaczy dziejów oświaty.

Spotkanie podzielone zostało na trzy części. Część pierwszą, poświęconą dyskusji nad historią wychowania, otworzył rektor WSP w Krakowie prof. dr hab. Feliks Kiryk. Obradom zaś przewodniczył Dziekan Wydziału Pedagogicznego tej uczelni, dr Jan Krukowski. Po oficjalnym powitaniu przybyłych gości, udzielił głosu prof. dr. hab. Karolowi Poznańskiemu, który wygłosił referat wprowadzający do dyskusji. Ocena prof. K. Poznańskiego dotyczyła historii wychowania jako przedmiotu studiów pedagogicznych i jako dyscypliny naukowej. Zwrócił uwagę, że w programie studiów zdecydowanie za mało godzin przeznaczona jest na naukę tego przed-

miotu, co sprawia, że studia pedagogiczne mają wręcz ahistoryczny charakter. Studenci nie są w stanie opanować nawet podstaw tego przedmiotu. Konieczne byłoby więc zwiększenie liczby godzin dydaktycznych przeznaczonych na historię wychowania, przynajmniej do 120 w ciągu roku.

Znacznie więcej miejsca poświęcił prelegent historii wychowania jako dyscyplinie badawczej. Do pozytywnych aspektów jej rozwoju zaliczył doskonalenie metod badawczych, zwiększenie obszaru penetracji badawczej, a przede wszystkim rosnący krąg ludzi związanych z tym przedmiotem. Istnieją jednak poważne mankamenty w dalszym jej rozwoju. Historia wychowania nie jest u nas właściwie doceniana i rzadko korzysta się z jej dorobku. Stąd też wyniki badań w tej dziedzinie stają się coraz bardziej abstrakcyjne i nie mają większego wpływu na wzbogacanie doświadczeń o dokonaniach oświatowych w przeszłości, a tym samym na tworzenie kultury pedagogicznej. Niezadowolający jest także stan kadry naukowej. Z 28 ośrodków akademickich, gdzie wykłada się historię wychowania, tylko w 11 zatrudnionych jest od 2 do 5 samodzielnych pracowników nauki.

Tematyka badawcza koncentruje się głównie na historii oświaty polskiej XX w. Wyjątkowo tylko w ośrodku bydgoskim, pod kierunkiem prof. dr hab. J. Jundziłła, prowadzone są badania nad wychowaniem rodzinnym w starożytności. Niewielu natomiast historyków zajmuje się okresem staropolskim. Najlepsza sytuacja w tym względzie jest w Uniwersytecie Gdańskim, Uniwersytecie Jagiellońskim, WSP w Krakowie i PAN w Warszawie. Niepokojąco spadło też zainteresowanie XIX w., choć niektóre ośrodki tradycyjnie już prowadzą badania nad oświatą własnych regionów w okresie zaborów.

W swoim wystąpieniu prof. K. Poznański zwrócił też uwagę na piętrzące się w ostatnim czasie trudności finansowe, które ograniczają możliwości publikacji, a nawet dotknęły ukazujących się od lat czasopism historyczno-oświatowych, z których największe trudności przechodzi obecnie „Przegląd Historyczno-Oświatowy”. Wprawdzie niektóre ośrodki, jak na przykład Kraków czy Poznań, dorobiły się w ostatnich latach własnych periodyków, ale nie zmienia to zasadniczo trudnej sytuacji w tym względzie. Mimo to w ostatnich pięciu latach ukazało się około 100 książek historyczno-oświatowych i 20 prac zbiorowych, będących głównie pokłosiem odbytych konferencji naukowych.

Poza konferencjami krajowymi, polscy historycy oświaty licznie i często uczestniczą w konferencjach zagranicznych. Tylko w ostatnich pięciu latach badacze z PAN w Warszawie wzięli udział w 30 konferencjach zagranicznych, na których wygłosili 15 referatów. Ożywione kontakty z zagranicą utrzymują także naukowcy z Opola, Gdańska, Poznania, Krakowa, Gorzowa Wielkopolskiego i Lublina. Polacy coraz liczniej uczestniczą w konferencjach ISCHE. Prof. dr hab. J. Miąso, który jest jednym z członków założycieli tego towarzystwa, zorganizował w 1980 r. międzynarodową konferencję w Jabłonnej, a kolejna XVIII już konferencja ma się odbyć w 1996 w Krakowie. Wysokie notowania polskiej historii wychowania na arenie międzynarodowej, potwierdza obecność polskich rozpraw na łamach czasopism zagranicznych. Konkludując, prof. K. Poznański stwierdził, że zarówno stan obecny jak i perspektywy dalszego rozwoju polskiej historii wychowania są raczej dobre.

W dyskusji jaka się następnie wywiązała, jako pierwszy głos zabrał prof. dr hab. W. Urban. W jego opinii, brak zainteresowania badaczy okresem staropolskim wynika z niedostatecznego przygotowania młodej kadry badawczej, zwłaszcza od strony językowej. Badanie tego okresu wymaga nie tylko biegłej znajomości łaciny, ale także niemieckiego i rosyjskiego w zakresie czytania rękopisów i starodruków. W podobnym tonie utrzymana była wypowiedź prof. dr hab. K. Mrozowskiej, która zgodziła się z faktem, że młodzi badacze nie są odpowiednio przygotowani metodologicznie, czego przyczy-

na tkwi w niedowartościowaniu historii wychowania w programie studiów. Umieszczenie tego przedmiotu na I roku i zbyt mała liczba godzin dydaktycznych sprawia, że studenci szybko tracą kontakt z tym przedmiotem i niewiele osób zgłasza się na seminaria magisterskie z tego zakresu. Rzutuje to na poziom prac magisterskich, a w dalszej kolejności na przygotowanie młodych adeptów nauki. Prof. K. Mrozowska zwróciła także uwagę na niedosyt informacji naukowej dotyczącej badań historyczno-oświatowych. Godne podkreślenia są wszelkie lokalne inicjatywy wydawnicze, ale na dobrą sprawę mało kto o nich wie. Gdyby nie grzecznościowa wymiana egzemplarzy, to — jak stwierdziła prof. K. Mrozowska — nikt by nie wiedział o problematyce badawczej i publikacjach poszczególnych ośrodków. Istnieje więc pilna potrzeba wydawania biuletynu informacyjnego o aktualnych problemach i badaniach w zakresie historii wychowania.

Zabierając głos prof. dr hab. L. Mokrzecki zwrócił się w pierwszej kolejności do obecnych na sali prof. dr hab. K. Poznańskiego i prof. dr hab. J. Helwiga, aby poprzez Komitet Badań Pedagogicznych i Polskie Towarzystwo Pedagogiczne, wsparli podjętą przez ośrodek poznański inicjatywę wydawania Biuletynu Informacyjnego, którego pierwszy numer spotkał się z przychylnym przyjęciem przez środowisko naukowe. Zwrócił też uwagę, że większość historyków zajmujących się okresem staropolskim zbliża się już do wieku emerytalnego, a daje się odczuć wyraźny brak młodego narybku, co nie stwarza zbyt optymistycznych prognoz na przyszłość.

O dyskryminowaniu historii wychowania mówił także prof. dr hab. J. Dybiec. Jako dobitny przykład przytoczył tu fakt, że w wydanej ostatnio Encyklopedii Pedagogicznej nie znalazła ona miejsca. Panuje dość powszechna opinia, że niepotrzebnie obciąża się umysły studentów wiadomościami o Komeńskim i Herbarcie, gdyż i tak nie będą ich wykorzystywać w życiu. Wskazał też na pilną konieczność opracowania bibliografii obejmującej prace historyczno-oświatowe wydane po 1945 r. Opowiedział się także za ściślejszą współpracą pomiędzy poszczególnymi ośrodkami, co złagodziłoby niedosyt informacji naukowej. Podobną opinię wyraziła także prof. dr hab. M. Chamcówna,

która w procesie koordynacji wysiłków badawczych pomiędzy poszczególnymi ośrodkami, szczególnie miejsce przyznała środowisku warszawskiemu, uważając, że ma ono stosunkowo najlepsze zabezpieczenie finansowe. Zaaapelowała też do wszystkich historyków wychowania, aby wykorzystali sposobność jaką stwarza możliwość dostępu do archiwów Litwy, Białorusi, Rosji i Ukrainy i podjęli wspólne prace nad nową syntezą dziejów polskiego szkolnictwa XIX i początków XX w.

Prof. dr hab. K. Bartnicka nie zgodziła się z opinią swojej przedmówczyni o lepszej sytuacji finansowej „Warszawy” twierdząc, że bardzo często lokalne ośrodki posiadają lepsze możliwości w tym względzie niż środowisko stołeczne. Mówiąc następnie o problemie młodej kadry naukowej, zaproponowała powołanie studiów doktoranckich z historii wychowania, które dałyby odpowiednie przygotowanie metodologiczne przyszłym badaczom.

Na zakończenie dyskusji ponownie głos zabrał prof. K. Poznański. Z przykrością oświadczył, że gromadząc materiały do przedstawionego referatu, rozszedł do wszystkich ośrodków ankiety z pytaniem, co uważają za swoje największe osiągnięcie w ostatnich pięciu latach. Niestety, nie otrzymał żadnej odpowiedzi. Zaaapelował ponownie o ich nadsyłanie, gdyż zgromadzony tą drogą materiał będzie podstawą do dalszych zabiegów o wypracowanie dla historii wychowania właściwego miejsca wśród nauk humanistycznych.

W kwestiach poruszonych w czasie dyskusji wypowiedział się pisemnie także prof. dr hab. T. Jałmużna. Podzielając ogólne odczucia odnośnie nauczania historii wychowania, zaznaczył także, że nie tylko w programie studiów zajmuje ona zbyt mało miejsca, ale w większości kolegiów nauczycielskich w ogóle jest nieuwzględniana. Powstałych w ten sposób braków nie można odrobić na etapie dwuletniego kształcenia magisterskiego. Zasygnalizował także pilną konieczność podjęcia szerszych badań nad dziejami szkolnictwa specjalnego.

Druga część spotkania poświęcona była uroczystościom jubileuszowym prof. dr hab. Zygmunta Ruty. Dziekan Wydziału Pedagogicznego WSP w Krakowie, dr J. Krukowski dokonał prezentacji naukowej Jubilat, którego

poczesne miejsce w środowisku naukowym wyznaczają liczne publikacje dotyczące dziejów oświaty polskiej. Wniósł prof. Z. Ruta duży wkład w badania nad szkolnictwem staropolskim, a szczególnie nad funkcjonowaniem szkół-kolonii Akademii Krakowskiej. Ważne miejsce w Jego dorobku naukowym stanowią prace dotyczące szkolnictwa w okresie międzywojennym, wśród których pionierskie znaczenie mają badania nad szkolnictwem prywatnym tego okresu. Jest też prof. Z. Ruta oddanym nauczycielem akademickim i wychowawcą młodego pokolenia badaczy. W dowód wdzięczności i uznania przyjaciele, koledzy i uczniowie przygotowali specjalną księgę pamiątkową, będącą zbiorem rozpraw wybitnych historyków polskich i zagranicznych, którą uroczystie wręczono dostojnemu Jubilatowi.

Trzeciej części spotkania przewodniczył prof. dr hab. Czesław Majorek, a dyskutowano nad przygotowaniami do wspomnianej już międzynarodowej konferencji historyków wychowania, która w 1996 odbędzie się w Krakowie. Oficjalnym jej organizatorem jest Katedra Historii Oświaty i Wychowania WSP w Krakowie, zaś faktycznie ISCHE zleciło jej przygotowanie prof. Cz. Majorkowi, który uczestniczył we wszystkich dotychczasowych konferencjach tego towarzystwa i dwukrotnie był wybierany do jego zarządu.

Wprowadzając w problematykę przygotowań prof. Cz. Majorek udzielił kilku niezbędnych informacji. Wyjaśnił, że zatwierdzony przez ISCHE temat „Education in the Modern and the Post-Modern Societies. Historical and Comparative Perspectives”, może być nieznacznie zmodyfikowany, podobnie jak i tematy poboczne. Przygotował także dla uczestników spotkania wstępny harmonogram obrad konferencji, której temat w polskim brzmieniu sprecyzował jako „Wychowanie w społeczeństwach okresu modernizmu i postmodernizmu. Perspektywy historyczno-porównawcze” (1750–1996). Zwracając się do zebranych prosił o uwagi i sugestie, czy tak sprecyzowany temat zostanie zaakceptowany przez polskie środowisko naukowe, następnie kto z Polski powinien wygłosić referat plenarny i jaką drogą spopularyzować idee konferencji.

Najwięcej kontrowersji wśród uczestników

spotkania wywołał sam temat. Prof. J. Dybiec stwierdził, że pojęcie modernizmu jest u nas rozumiane bardzo szeroko i wieloznacznie, stąd też wydaje się, że temat konferencji może być rozumiany bardzo ogólnikowo. Według prof. K. Mrozowskiej, tak sprecyzowany temat może wywołać wśród badaczy istny zamęt, gdyż — jak dodała prof. K. Bartnicka — termin ten nie jest stosowany w polskich badaniach historyczno-oświatowych. Prof. Cz. Majorek wyjaśnił w tym miejscu, że modernizm w historiografii zachodniej to wydarzenia jakie miały miejsce po rewolucji przemysłowej, natomiast postmodernizm zaczyna się od 1945 r. W toku dalszej dyskusji prof. L. Mokrzecki zaproponował, aby w temacie konferencji podać ściśle daty ramowe wyznaczające tematykę obrad. Zebrani zgodzili się z propozycją prof. dr hab. E. Podgórskiej, aby zachować angielską wersję tematu dla uczestników z zagranicy, podając jednocześnie dokładnie sprecyzowany temat w języku polskim. Przy opracowaniu polskiej wersji tematu, zgodnie z sugestią prof. K. Poznańskiego, należałoby położyć nacisk nie tylko na perspektywę rozwoju, ale także na problemy współczesnego wychowania.

Ważnym problemem poruszonym przez prof. K. Poznańskiego, były kwestie finansowe. Zakwestionował on sumę 200 dol. jako zbyt wygórowaną dla uczestników z Polski, którzy powinni być zwolnieni z wszelkich opłat. Padła

też propozycja, aby zróżnicować opłaty dla badaczy krajowych i zagranicznych. Wszystkie te warianty, jak oświadczył prof. Cz. Majorek, są brane pod uwagę. Nie chciałby jednak dopuścić do tego, aby w trakcie konferencji niektórzy jej uczestnicy czuli się zdyskryminowani ze względu na fakt, że nie uiścili lub uiścili niższe wpisy. Nie ulega też wątpliwości, że opłaty uczestników nie pokryją wszystkich kosztów. Padły więc liczne propozycje co do ewentualnych sponsorów konferencji.

Nie podjęli natomiast żadnej decyzji co do tematu i osoby referentów. Prof. Cz. Majorek zaproponował, aby najważniejsze referaty, tj. pierwszy i ostatni były wygłoszone przez Polaków. Natomiast prof. J. Dybiec sugerował, aby każde środowisko naukowe wystąpiło z jednym referatem na posiedzeniach poszczególnych sekcji, ażeby w ten sposób zaprezentować polskie osiągnięcia naukowe.

Co do form popularyzacji konferencji, zgodnie przyjęto, że powinno się tu wykorzystać łamy ukazujących się czasopism historyczno-oświatowych.

Katedra Historii Oświaty i Wychowania WSP w Krakowie, jako oficjalny organizator, będzie wdzięczna za wszelkie sugestie i rozwiązania zarówno merytoryczne jak i organizacyjne dotyczące przyszłej konferencji.

Jan Rys

Historia wychowania — przesłania dla współczesności. Sprawozdanie z obrad historyków wychowania podczas II Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego w Toruniu (31 VIII — 2 IX 1995)

W dobie intensywnych procesów transformacyjnych w sferze polityczno-ustrojowej, ekonomicznej i społecznej, zachodzących w Polsce po 1989 r., szczególnie istotne zadania stają przed naukami pedagogicznymi. Trwałość dokonujących się w Polsce przemian demokratycznych, stabilność przyjmowanych rozwiązań, ich zrozumienie i akceptacja społeczna, a także rzeczywiste upodmiotowienie społeczeństwa są bowiem zależne nie tylko od tworzenia i funkcjonowania nowych instytucji życia publicz-

go, ale przede wszystkim od przemian w sferze edukacji i wychowania, określającej świadomość jednostkową i zbiorową, a w konsekwencji kształtującej określone kompetencje i postawy społeczne.

Świadectwem rozumienia przez środowisko pedagogów wyzwań teraźniejszości i przyszłości był przebieg II Ogólnopolskiego Zjazdu Pedagogicznego w Toruniu, podczas którego omawiano problemy edukacji i wychowania w ramach ładu demokratycznego i dla demokracji.